

آثار مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی / ۱۸۹

زندگی و آندریشهای ابن دیریس

علی همت بناری

تئیه و تحقیق به مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
پژوهشگاه فرهنگ و حقوق

بوستان ایران

فهرست مطالب

۲۱	سخنی با خواننده
۲۳	مقدمه
۲۵	فصل و مباحث این اثر

فصل اول: زندگی و رشد علمی ابن‌ادریس

۲۹	گفتار اول: زندگی ابن‌ادریس
۲۹	الف) نام و نسب
۳۱	ب) کنیه
۳۲	ج) القاب و عناوین
۳۳	د) تاریخ و محل ولادت
۳۴	ه) وفات ابن‌ادریس
۳۵	نقد و بررسی آقوال
۳۷	و) محل وفات و مدفن ابن‌ادریس
۳۷	ز) ابن‌ادریس از دیدگاه دانشمندان
۳۷	۱. ابن‌ادریس در سخن دانشمندان شیعی
۴۰	۲. توصیف ابن‌ادریس در اجازه‌نامه‌های دانشمندان شیعی
۴۱	۳. ابن‌ادریس در کلام دانشمندان اهل سنت
۴۲	ح) ویژگی‌های برجسته ابن‌ادریس
۴۲	۱. نیوغ ذاتی
۴۳	۲. آزاد اندیشی
۴۳	۳. شجاعت علمی و جسارت فقهی
۴۳	۴. فداکاری و از خود گذشتگی

۶ □ زندگی و اندیشه‌های ابن‌ادریس

۴۴	ط) ابن‌ادریس و خدمات علمی - فرهنگی
۴۴	۱. ابن‌ادریس و جمیع آوری احادیث
۴۵	۲. نقش ابن‌ادریس در تکامل فقه شیعه
۴۶	۳. ابن‌ادریس و تأسیس مرکزیت علمی حله
۴۶	۴. تربیت شاگردان دانشمند
۴۶	۵. تألیف کتب و آثار علمی
۴۷	۶. استنساخ و نگهداری آثار علمی شیعه
۴۸	۷) محیط رشد ابن‌ادریس (موقعیت شهر حله)
۴۸	۱. عامل شیعی بودن
۴۹	۲. بنیان‌گذاران دانش دوست
۵۰	۳. وضعیت آب و هوای مناسب
۵۰	ک) عصر ابن‌ادریس از نظر فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
۵۲	ل) ویژگی‌های جامعه عصر ابن‌ادریس از زبان ابن‌ادریس
۵۲	۱. بی‌توجهی به علم و دانش
۵۳	۲. عدم استقبال از اندیشه نو
۵۴	۳. تقلید از پیشینیان
۵۶	گفتار دوم: اساتید، شاگردان و معاصرین ابن‌ادریس
۵۶	(الف) اساتید ابن‌ادریس
۵۶	۱. عربی بن مسافر
۵۷	۲. عبدالله بن جعفر دوریستی
۵۸	۳. حسین بن رطبة سوراوي
۵۸	۴. حسن بن رطبة سوراوي
۵۹	۵. هبة الله بن رطبة سوراوي
۶۰	۶. عماد الدین طبری
۶۰	۷. علی بن ابراهیم عربیضی
۶۱	۸. سید شرف شاه افطوسی
۶۱	۹. الیاس بن ابراهیم حائری
۶۱	۱۰. ابن شهرآشوب مازندرانی

۷ □ فهرست مطالب

۶۲	۱۱- ابوالمکارم بن زهره
۶۲	۱۲- راشد بن ابراهیم
۶۲	۱۳- عمید الرؤساء
۶۳	- نقدي بر روایت ابن ادریس از شیخ طوسی و پرسش ابوعلی طوسی
۶۴	(ب) شاگردان ابن ادریس
۶۴	۱. سید فخار موسوی
۶۶	۲. محمد بن نماء حلّی
۶۸	۳. سید محیی الدین حلّی
۶۹	۴. جعفر بن احمد حائری
۶۹	۵. علی بن یحیی خیاط یا خطاط
۷۰	۶. طمعان یا طومان بن احمد عاملی
۷۰	۷. احمد بن مسعود حلّی
۷۱	۸. حسن بن یحیی حلّی
۷۱	۹. جعفر بن نماء
۷۱	ج) معاصران و رابطه ابن ادریس با آنها
۷۱	۱. ابن ادریس و معاصران
۷۲	۲. تحوّه ارتباط ابن ادریس با معاصران
۷۳	۳. معاصران ابن ادریس (ذکر شده در سرائر)
۷۳	۱- ابوالمکارم ابن زهره
۷۴	- رابطه ابن ادریس و ابوالمکارم
۷۵	۲- سدید الدین حمصی
۷۶	- رابطه ابن ادریس و حمصی
۷۷	۳. سایر معاصران (غیر مذکور در سرائر)
۷۷	۱- معاصران در حلّه
۷۸	۲- معاصران خارج از حلّه

فصل دوم: آثار علمی ابن ادریس

۸۳ گفتار اول: آثار فقهی

الف) سرائر	۸۳
ب) مسائل ابن‌ادریس	۸۳
ج) جوابات المسائل	۸۵
د) خلاصه الاستدلال	۸۷
ه) مناسک	۸۹
گفتار دوم: آثار غیر فقهی	۹۰
الف) مستطرفات سرائر	۹۰
۱. انتساب آن به ابن‌ادریس	۹۰
۲. اهمیت این اثر	۹۰
۱. در برداشتن نکات رجالی و حدیثی	۹۱
۲. نقل از اصول قدماء	۹۳
۳. نقل روایات متعدد از یک راوی	۹۳
۴. نام کتب، مصنفین و موضوع احادیث	۹۴
۵. نقدی بر استناد مستطرفات	۹۵
۶. وضعیت چاپ	۹۶
ب) مختصر التبیان	۹۶
۱. انگیزه تلخیص	۹۶
۲. نام اصلی کتاب و انتساب آن به ابن‌ادریس	۹۷
۳. اهمیت کتاب	۹۸
۴. شیوه ابن‌ادریس در تلخیص و انتخاب نکات	۹۸
۵. محتوا و اجزای کتاب	۹۹
۶. کلام ابن‌ادریس درباره این کتاب	۱۰۰
۷. نسخ کتاب و وضعیت چاپ	۱۰۱
ج) التعليقات	۱۰۲
- نقد و بررسی	۱۰۳
د) حاشیه صحیفة سجادیه	۱۰۵
۱. انتساب آن به ابن‌ادریس	۱۰۶
۲. انگیزه ابن‌ادریس از نگارش این اثر	۱۰۹

فهرست مطالب ۹

۱۰۹	۳. محتوا و شیوه نگارش
۱۱۰	۴) طب و استشفاء
۱۱۱	۱. اهمیت این اثر
۱۱۲	۲. محتوای این اثر
۱۱۳	و) رسائل ابن ادریس
۱۱۴	گفتار سوم: بررسی کتاب سرائر
۱۱۵	(الف) کلیات
۱۱۶	۱. اهمیت کتاب
۱۱۷	۲. انگیزه تألیف
۱۱۸	۳. تاریخ تألیف
۱۱۹	۴. نسخ و وضعیت چاپ
۱۲۰	ب) ویژگی های نگارشی
۱۲۱	۱. ارائه سرفصل های مطالب
۱۲۲	۲. تلخیص و جمع بندی مطالب
۱۲۳	۳. دسته بندی مطالب
۱۲۴	۴. توضیح نحوه انجام احکام
۱۲۵	۵. استفاده از مثال
۱۲۶	۶. تعریف و توضیح عناوین کتب و ابراب
۱۲۷	۷. پیش گیری از خلط آرای خود با دیگران
۱۲۸	ج) ویژگی های محتوایی
۱۲۹	۱. در برداشتن مطالب گسترده غیر فقهی
۱۳۰	۲. استدلالی بودن
۱۳۱	۳. بیان مراد اصحاب
۱۳۲	۴. بیان موارد اشتباه و خلط فقهها
۱۳۳	۵. اشاره به مسائل مشکل
۱۳۴	۶. توجه زیاد به نقل اقوال فقهاء و اختلاف آنها
۱۳۵	د) سرائر و اصطلاحات ویژه
۱۳۶	۱. تحریر الفتوى یا تحریر القول

۱۰ □ زندگی و اندیشه‌های ابن‌ادریس

۱۲۸	۲. جملة الامر، جملة القول و عقد الباب
۱۲۹	۳. فقه (ذلك)
۱۲۹	۴. في غموض، فإنه غامض
۱۲۹	۵. والذى ينبغي تحصيله
۱۲۹	۶. المخالفين (عامة)
۱۳۰	۷. فقها
۱۳۰	۸. المحصلين و المتفقهة
۱۳۰	۹. اورده ایراداً لاعقاداً
۱۳۱	۱۰. اصول المذهب
۱۳۱	۱۱) سرائر و درس‌های آموزنده
۱۳۱	۱. برخورد منطقی با افکار
۱۳۱	۲. آزاد اندیشی و پرهیز از تقلید
۱۳۲	۳. جرئت نقد آرای بزرگان
۱۳۲	۴. ارجاع به خبرگان و کارشناسان هر فن
۱۳۳	۵. ارتباط با معاصرین و آگاهی از آرای آن‌ها
۱۳۳	۶. پرهیز از تعصب در عرصه دانش
۱۳۴	(و) محتواي فقهی
۱۳۴	۱. ترتیب ابواب و مباحث
۱۳۵	۲. مباحث فقهی
۱۳۵	۳. آرای شاذ، نادر و خلاف مشهور

فصل سوم: مباحث غیرفقهی سرائر

۱۴۱	گفتار اول: مباحث اصولی
۱۴۱	الف) مباحث مقدماتی
۱۴۱	۱. حقیقت و مجاز
۱۴۲	۲. حقیقت شرعیه
۱۴۳	ب) مباحث الفاظ
۱۴۳	۱. مشتق

فهرست مطالب □ ۱۱

۱۴۳	۲. اوامر
۱۴۵	۳. نواهی
۱۴۶	۴. مفاهیم
۱۴۷	۵. عام و خاص
۱۵۳	۶. اطلاق و تقیید
۱۰۵	ج) مباحث حجج
۱۰۰	۱. حجیت ظواهر
۱۰۶	۲. حجیت افعال معصومین علیهم السلام
۱۰۷	د) مبحث تعادل و تراجیح
۱۰۷	۱. تقدم جمع روایات بر طرح آنها
۱۰۸	۲. رجوع به مرجحات و انواع آنها
۱۰۹	۳. وظیفه مکلف در صورت نبود مرجحات
۱۶۰	ه) قیاس
۱۶۱	و) بررسی اندیشه‌های اصولی ابن‌ادریس
۱۶۳	گفتار دوم: مباحث لغوی
۱۶۳	الف) شیوه ابن‌ادریس در بررسی مباحث لغوی
۱۶۴	۱. استشهاد و نقل اقوال لغوبین معتبر
۱۶۴	۲. استشهاد به اشعار شعراء
۱۶۵	۳. بیان ریشه لغات و اصطلاحات فقهی
۱۶۵	ب) ابن‌ادریس و لغوبین معتبر و کتب آنها
۱۶۷	ج) ره آورد مباحث لغوی سرائر در فقه
۱۶۷	۱. بهره‌گیری از مباحث لغوی و نشان دادن تأثیر آن‌ها در استنباط
	۲. کاربرد مباحث لغوی و ادبی در توضیح اصطلاحات فقهی و ارتباط معانی اصطلاحی با معانی لغوی
۱۶۸	۳. توضیح لغات و اصطلاحات آیات الاحکام
۱۶۹	۴. فهم لغات احادیث مربوط به فقه
۱۶۹	۵. تصحیح اشتباهات لغوی و ادبی فقهای قبل از خود
۱۷۰	۶. ضبط صحیح کلمات
۱۷۱	

۱۲ □ زندگی و اندیشه‌های ابن‌ادریس

۱۷۲	۷. توضیح واژگان معرب در فقه
۱۸۳	گفتار سوم: عرف
۱۸۴	الف) وحدت یا تعدد استعمال‌های عرف و عادت
۱۸۵	ب) اقسام عرف از دیدگاه ابن‌ادریس
۱۸۵	ج) نقش عرف در استنباط
۱۸۶	۱. مرجعیت عرف در تعیین مفهوم خطابات شرع
۱۸۶	۲. تعیین مصادیق موضوعات احکام
۱۸۷	۳. ردۀ بندهی عرف‌ها در هنگام تعارض
۱۸۷	۱. تعارض عرف شرع با عرف لغت
۱۸۸	۲. تعارض عرف شرع با عرف عادت
۱۸۹	۳. تعارض عرف عادت با عرف لغت
۱۸۹	نتیجه‌گیری
۱۹۰	گفتار چهارم: مباحث رجالی و درایه‌ای
۱۹۱	الف) نکات رجالی
۱۹۱	۱. راویان عامی مذهب
۱۹۲	۲. راویان فطحی مذهب
۱۹۳	۳. راویان مجهول
۱۹۳	۴. راویان امامی مذموم
۱۹۴	ب) نکات درایه‌ای
۱۹۴	۱. حوزهٔ حالات عارض بر حدیث
۱۹۶	- اخبار مورد قبول ابن‌ادریس
۱۹۷	۲. حوزهٔ متن حدیث
۱۹۹	گفتار پنجم: فقه مقارن
۱۹۹	الف) گرایش مراتب به فقه مقارن
۲۰۰	ب) چگونگی توجه ابن‌ادریس به اقوال عامة
۲۰۰	۱. نقل کلمات فقهای قبل از خود
۲۰۱	۲. نقل مستقیم
۲۰۱	ج) انگیزهٔ ابن‌ادریس از توجه به آرای فقهای عامة

فهرست مطالب ۱۳

۲۰۱	۱. جداسازی اقوال شیعه از اقوال عامه.....
۲۰۲	۲. اهمیت اجماعات و اتفاقات فقهان نزد او.....
۲۰۳	گفتار ششم: مطالب کلامی
۲۰۳	(الف) اشتراط عقل در تکلیف و تعلق خطاب
۲۰۴	(ب) محل بودن تکلیف به ما لا یطاق
۲۰۴	(ج) مصالح و مقاصد
۲۰۵	(د) بداء
۲۰۵	(ه) اسماء و صفات الہی
۲۰۵	(و) نسخ
۲۰۶	(ز) وجوب امر به معروف و نهی از منکر عقلی است یا سمعی؟
۲۰۶	۱. تفضیل بودن بخشش گناهان بعد از توبه
۲۰۶	۲. خلود در جهنم
۲۰۷	۳. واقعه برگرداندن خورشید توسط حضرت علی علیہ السلام و لزوم عصمت آن حضرت
۲۰۸	گفتار هفتم: قواعد فقهی
۲۰۸	(الف) سرائر و توجه به قواعد فقهی
۲۰۹	(ب) چگونگی استفاده ابن ادریس از قواعد
۲۱۰	(ج) قواعد ذکر شده در سرائر
۲۱۳	گفتار هشتم: اطلاعات مربوط به تاریخ فقه
۲۱۳	(الف) ابن ادریس و نحوه برخورد با فقهاء و آرای آنها
۲۱۳	۱. نقل و رذکلمات آنها
۲۱۴	۲. توضیح مراد و بیان اشتباهات و توجیه کلام آنها
۲۱۴	۳. بیان موارد تعارض و رجوع آنها از اقوال پیشین خود
۲۱۴	۴. بیان آرای اختصاصی و شاذ آنها
۲۱۵	۵. بیان ارتباط فقهاء و تأثیر بذری آنها از یک دیگر
۲۱۵	۶. ارائه اطلاعات درباره کتب و آثار کمیاب یا نایاب قدما
۲۱۶	(ب) اسامی و آثار فقهاء در سرائر
۲۱۶	۱. شیخ مفید
۲۱۶	۱- شیخ مفید از دیدگاه ابن ادریس